

Az éneklő Luther

Luther zenével gyógyítja szerzetestársát.
Gustav König metszete, 1853

„Mert a zene Isten adománya és ajándéka, nem pedig emberi vívmány. A zene elűzi az ördögöt, és felvidítja az embereket. Hallatára feledjük a haragot, a bujaságot, a gőgöt és egyéb fő bűnöket. A teológia után a zenének adom a második helyet és a legnagyobb dicsőséget [...] Békeidőben a zene uralkodik.”

Luther nem az egyházzent „fedezte fel”, hanem a gyülekezeti éneket. A zsoltárok tele vannak hangszerekkel, zenélésre, éneklésre buzdító felszólításokkal. A középkori egyház is énekelt, a gregorián zenei hagyomány szerves része volt liturgiájának. Amíg azonban a gregorián tételeket elsősorban a papok és a kórus énekelte, addig Luther a gyülekezetet is bevonta az éneklésbe.

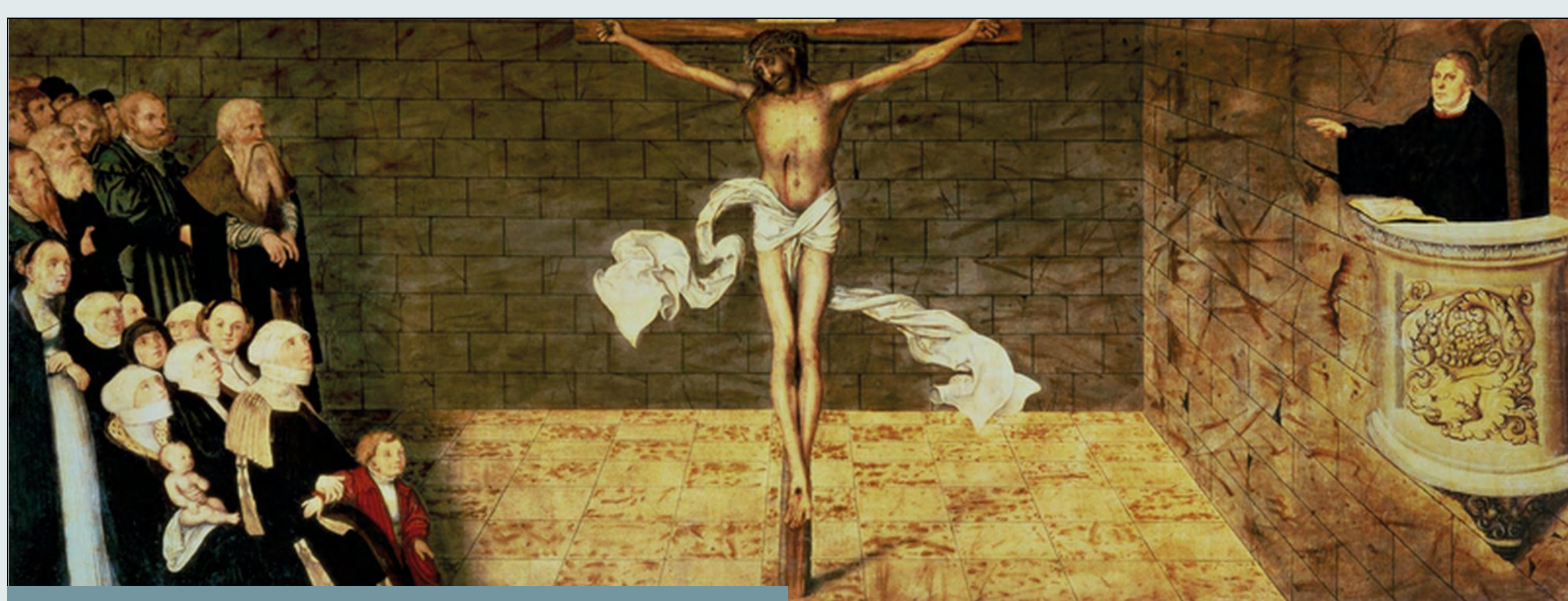

Luther családja körében.
Német metszet a 19. századból

Luther jó ízlésű, képzett muzsikusként volt. A középkori oktatást meghatározó „hét szabad művészet” egyike a zene, amely Luther tanulmányaiban is helyet kapott. Ez még az egyetemi zeneoktatásban is elsősorban elméletet jelentett. Luther azonban valóban zenélt: a korszak egyik legnagyobb technikai felkészültséget igénylő hangszerén, lanton játszott, mielőtt szerzetesnek állt. Barátként és papként a zsoltosma, majd a mise alatti éneklés szerves része volt mindennapjainak.

Luther 1523-ban szerezte első énekét. Ekkor ismerte fel, hogy a gyülekezeti éneknek milyen fontos missziós, közös-

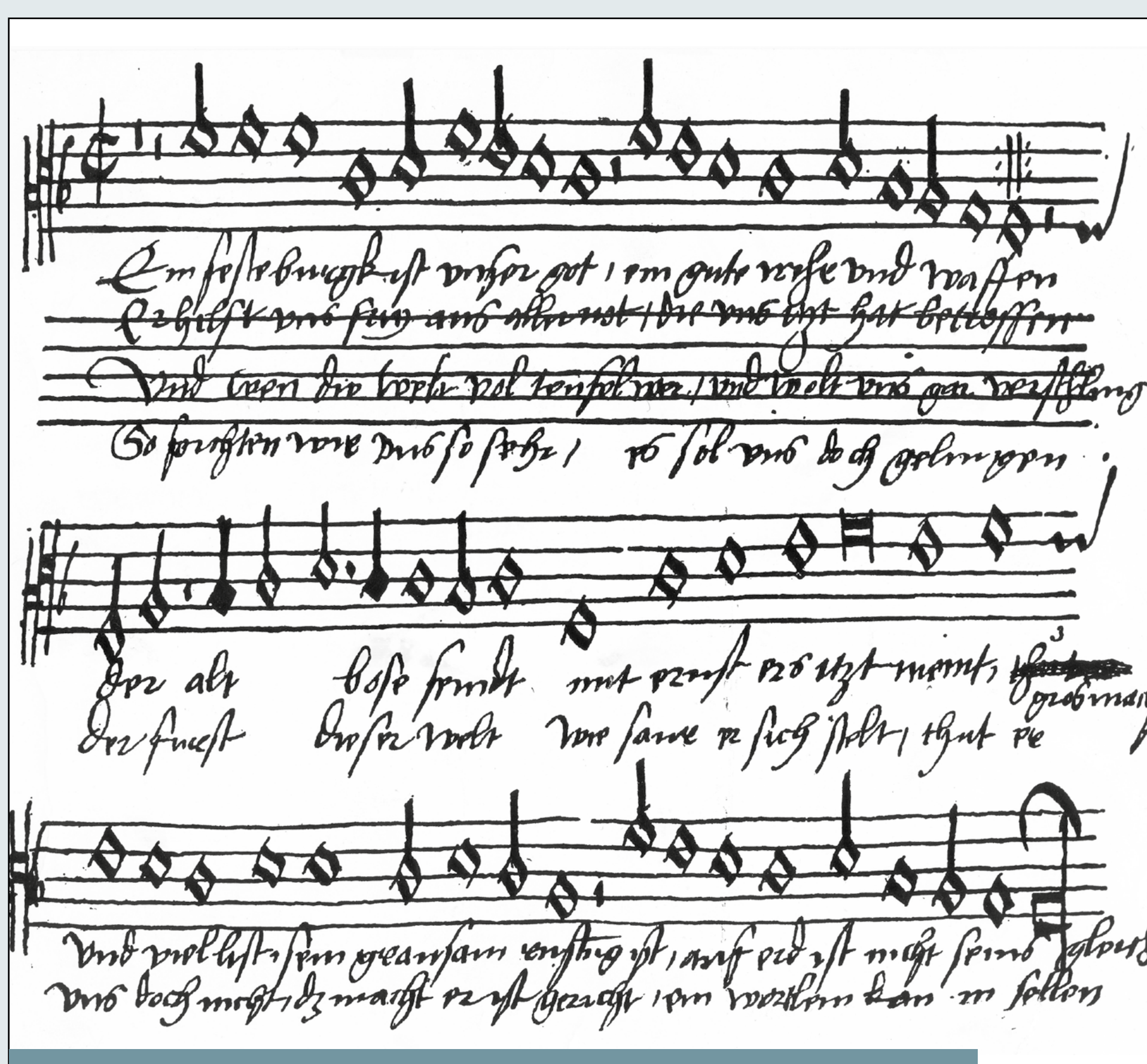
ségépítő szerepe van. Felhívással fordult kora német költőkhöz, hogy új, anyanyelvű énekszövegekkel lássák el a gyülekezeteket. Felszólítására eleinte nem sokan reagáltak, ezért maga is költött énekszövegeket és dallamokat. Mai tudásunk szerint negyvenöt ének köthető Lutherhez, ezek közül a legtöbb tanító szándékú „káté-ének”. A

A prédikáló Luther Cranach oltárképén
a wittenbergi vártemplomban

Luther-korálok a nagy ünnepekről, a szentségekről, a Szentírás és a reformáció legfontosabb teológiai tanításairól szólnak. Hét éneke zsoltárparafrázis, köztük a legismertebb az „Erős vár a mi Istenünk”. Dallamai részben a korában jól ismert gregorián és világi dallamkincs átdolgozásai.

Luther énekszerzőként is maradandót alkotott. A reformáció periferiáján elhelyezkedő mai magyar, kisebbségi evangélikus egyház énekeskönyve huszonnégy énekét őrzi. A Luther-korálok meghatározók az evangélikus egyházzene-irodalomban is, elég, ha csak Bach vagy Mendelssohn munkásságát idézzük fel. Luther-dallamot azonban még csángó népdalban, vagy – az egyébként katolikus – Mozart Varázsfuvolájában is hallhatunk.

Az Erős várunk kéziratosa lejegyzése
Johann Walthertől, a dallam szerzőjétől